

LOUISE J. LAWRENCE
**Bible and Bedlam:
 Madness, Sanism, and New
 Testament Interpretation.**
 Library of New Testament
 Studies 594. London: T & T
 Clark 2018. 188 s.

Louise J. Lawrencen monografia *Bible and Bedlam* lukeutuu teoreettiselta viitekehykseltään postmodernien lähestymistapojen piiriin. Sen tavoitteena ei ole tarkastella sitä, millaisessa kontekstissa ovat syntyneet Uuden testamentin tekstit, joiden on tulkittu kuvaavaan mielenterveyden oireita. Se ei pyri myöskään kuvailemaan yksittäisiä hahmoja nyky-lääketieteen mielenterveysoireiston ilmentyminä. Lawrence kyllä viittaa moniin näihin tutkimushistoriassa esitettyihin tulkintoihin, mutta teoreettisella tasolla kirja pureutuu pikemminkin tarkastelemaan sitä, mitä nämä tulkinnat kertovat viime vuosikymmenten tulkintakontekstista: Miten Uuden testamentin tekstien kuvaamien hahmojen diagnosointi kulloisenkin tulkintakontekstin mukaisilla psykiatrisilla termeillä tai psykoanalyttisellä viitekehyksellä – joko stigmatoiden tai ihannoiden – tuottaa, rakentaa ja vahvistaa hegemonista käsitystä siitä, mitä on mielenterveys? Keillä on oikeus tuoda äänensä esiin toiseuttamalla, hiljentämällä ja patologisoimalla tautiluokituksen saaneita tai vaihtoehtoisesti romantisoimalla ”hullua neroutta”?

Lawrencen tulkintakehys on Suomessa – ainakin teologisessa tutkimuksessa – vielä varsin vieras yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen hulluustutkimus (mad studies). Hulluustutkimus lukeutuu 1970-luvun jälkeisen

vähemmistöaktivismiin synnyttämiin liikkeisiin muun muassa queer-tutkimuksen tavoin. Englanniksi tutkimus- ja aktivismissuunnan nimi kirjoitetaan joissain yhteyksissä myös isolla alkukirjaimella, kun pyritään korostamaan, että ”hulluudessa” on kyse etnisyyteen ja kansallisuuteen rinnastuvasta identiteetikategoriasta. Siinä missä psykiatria ja psykologia puhuvat ”mielenterveydestä” sekä sen ”oireista” ja ”hoidosta”, hulluustutkimuksessa ja -aktivismissa pyritään poistamaan hulluus-sanan kantamaa stigmaa antamalla ”(lääkkeiden-)käyttäjille” (consumer), ”selviytyjille” (survivor) sekä ”entisille potilaille” (ex-patient; joista lyhenne c/s/x community) ääni, jolla he voivat kuvata kokemuksiaan omasta näkökulmastaan. Pyrkimyksenä on myös kyseenalaistaa aktivismin ja akateemisen tutkimuksen välistä tiukkaa rajanvetoa (s. 9). Lisäksi ”hulluustutkimus” toimii kattoterminä, joka itsessään viittaa siihen, että ”hulluuskokemukset” pake-nevat diagnooseja. Näin vältetään myös psykopatologisoivan diagnostiikan anakronistiselta soveltamiselta antiikintutkimukseen – kuvastavathan kodifioidut diagnoosit kulttuurisidonnaisia, muuttuvia normistoja ja arvoja. Tätä Lawrencen tutkimuksessa havainnollistetaan diagnostiikan jatkuvalla muutoksella: 1970-luvun jälkeen Amerikan psykiatrijärjestö (American Psychiatric Association, APA) on laatinut kolme uudistettua *Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders* -käsikirjaa (*DSM-III*, 1980; *DSM-IV*, 2000; *DSM-5*, 2013). Lawrence ei kuitenkaan viittaa Maailman terveysjärjestön laatimaan *International Statistical Classification of Diseases* (ICD) -sairausluoki-

tusjärjestelmään, joka niin ikään uudistaa luokitteluitaan.

Hulluus-aihetta sekä hulluustutkimuksen tulkintaviitekehystä valaisee suomenkieliselle yleisölle erinomaisesti *niin & näin* -lehden teemanumero ”Hulluus ja kuolema” (4/2014), jossa muun muassa tarkastellaan psykiatrian filosofian kenttää arvioimalla K. W. M. Fulfordin ynnä muiden toimittamaa käsikirjaa *The Oxford Handbook of Philosophy and Psychiatry*, joka käsittää 73 artikkelia ja pureutuu psykiatrian historiaan osin eriväistään näkökulmista. Tähänkin teokseen Lawrencen tutkimuksessa viitataan, mutta huomion-arvoista – ja valitettavaa – on, ettei esimerkiksi deskriptiivistä psykopatologiaa tuoda vuoropuheluun hulluustutkimuksen kanssa, vaikka niillä on paljon yhtäläisiä kriittisiä kannanottoja medikalisoivaa psykiatria kohtaan. Lisäksi termiä ”transkulttuurinen psykiatria” on käytetty, kun tarkastellaan kriittisesti länsimaisen psykiatrian käsitteiden soveltuvuutta universaalina tieteenalana ja tuodaan esiin, miten tieteenalan historiassa on tapahtunut rodullistettujen yksilöiden ja muiden vähemmistöryhmien sortoa sekä vallan väärinkäyttöä. Tähän termiin (transcultural psychiatry) viitataan myös Lawrencen tutkimuksessa (s. 41).

Lawrencen tutkimus jakautuu viiteen päälukuun sekä johdantoon ja johtopäätöksiin. Ensimmäisessä luvussa Lawrence käsittelee teoreettisesta näkökulmasta mielenterveyden käsitteiden, esimerkiksi ”terve” (sane), sekä erilaisten psykiatristen termien käyttämistä halventavassa ja arvottavassa sävyssä viimeaikaisessa länsimaisessa raamatuntutkimuksessa, kun tutkijat ovat luonnehtineet

tutkimuksia ja tutkijoita, joiden tuloksista he ovat eri mieltä. Tapaus-esimerkkinä Lawrence käyttää Markuksen salaisen evankeliumin julkaisemista seurannutta poleemista tutkimuskeskustelua, jossa Morton Smithin tutkimusta kritisoitiin kyseenalaistamalla Smithin mielenvakaus patologisoivalla retoriikalla. Tässä luvussa Lawrence käsittelee laajemminkin sitä, miten eksegeettisen tutkimuksen normistoa ylläpidetään ja miten sen harjoittamista rajataan "norsunluutoriini", harvoille varatuksi etuoikeudeksi, patologisoimalla niitä menetelmiä, tutkimuskohteita ja näkemyksiä, jotka ovat erilaisia (different) pikemminkin kuin poikkeavia (deviant; s. 42).

Toisessa luvussa Lawrence haastaa autismluonnehdinnat, joita aiempi tutkimus on liittänyt Johanneksen evankeliumin kuvaamaan Nikodemoksen hahmoon (Joh. 3:1–10; 7:50–51; 19:39). Hän tuo esiin, miten tällaiset tulkinnat ovat sekä anakronistia että eettisesti vahingollisia, koska ne rakentuvat stereotyyppisen autismitilauksen varaan. Raamatunhahmoja on luonnehdittu tapausesimerkeiksi autismin spektrin "häiriöiden" ulkoisten kuvausten perusteella. On esimerkiksi korostettu, ettei Nikodemos ymmärtänyt Jeesuksen metaforista kieltä. Lawrence sen sijaan näkee, että autististen henkilöiden omakohtaiset kuvaukset heijastuvat laajemmin Johanneksen evankeliumin metaforisessa kielessä ja etenkin Jeesuksen puheessa: omakohtaisissa kokemuksissa ympäröivä todellisuus ja sosiaaliset normit kuvataan vieraiksi tai kokija kuvaa itsensä muukalaisiksi.

Kolmannessa luvussa hulluus-tutkimusta käsitellään intersektionaaliseen näkökulmasta tuoden

mukaan feministinen ja postkolonialistinen kritiikki. Sekä sukupuoli (ei-heteronormatiivisuus ja eimaskuliinisuus) että etnisuus (ei-valkoinen länsimaalaisuus) ovat psykiatrian historiassa näyttäytyneet toiseuttavana elementtinä. Lawrence tarjoaa luennan kanaani-laisen naisen (Matt. 15:21–28) sekä Pythian hengen valtaaman orjatyön (Ap. t. 16:16–21) näkökulmasta ammentaan teemoja Bessie Headin osittain autobiografisesta romaanista *A Question of Power* (1974), joka käsittelee Etelä-Afrikan apartheidia. Kanaani-lainen nainen, jonka hysteeriseksiin tulkittua huutamista Jeesuksen opetuslapset eivät olisi viitsineet kuunnella, rinnastuu Headin kirjan avulla rodullistettuihin ja irratioonalsiksi nähtyihin naisiin, jotka on pyritty vaientamaan ja sulkemaan pois julkisesta tilasta (s. 78, 82–83). Apostolien tekojen kuvaaman orjatyön kohdalla on samankaltainen: Paavali karkottaa hänestä hengen ja tyttö vaikenee (s. 91).

Neljännessä luvussa puolestaan käsitellään hulluuteen liitettyjen positiivissävyisten myyttien ilmenemistä raamatuntulkinnissa, joissa sekä Paavalin että Jeesuksen hahmoon on liitetty "hullun neron" sekä "luovan hulluuden" leimoja. Uuden testamentin tutkimushistoriasa etenkin psykoanalyttisella suuntauksella on ollut vaikutusta Jeesuksen hahmon tulkintaan psykodynaamisia termejä soveltaen. Paavali sen sijaan on tarjonnut tulkitsijoille tarttumapintaa, jonka avulla hänet on diagnosoitu skitsofreenikoksi tai muiden psykoottisten oireiden ilmentymäksi (s. 117). Toisaalta Paavalia on pidetty myös "luovasti hulluna", ja hänen johtamistapansa on rinnastettu

jopa Winston Churchilliin (s. 127). Näillä esimerkillä Lawrence valaisee sitä, miten hulluuden kategoriat eivät ainoastaan halvenna kuvailun kohdetta, vaan niillä voidaan myös mystifioida tätä.

Kirjan viides luku tarkastelee viimeaikaista keskustelua niin sanotusta positiivisesta psykologiasta sekä onnellisuuden tavoittelun vahingollisuutta ja kulttuurisidonnaisuutta: länsimainen onnellisuuden tavoittelu ei ole vapauttavaa vaan alistavaa (s. 139). Lawrence näkee Markuksen evankeliumin teologian korostavan juuri päinvastaista ajattelumallia. Varhaisimpien ja luotettavimpien käsikirjoitusten mukaan evankeliumin loppu kuvaa "epäluotettavien naishahmojen" (s. 145) pakenemisen haudalta – eivätkä he kertoneet kenellekään mitään.

Kaiken kaikkiaan Lawrencen pyrkimyksenä on tutkimuksessaan tarkastella sitä, miten raamatuntutkimuksessakin käytetyt medikalisoivat ja psykopatologisoivat luennat osaltaan pitävät yllä rakenteellista syrjintää, jossa osaa yksilöistä on luokiteltu ja nimitetty mielensairaudeksi termistöllä. Tämän lisäksi Lawrence pyrkii soveltamaan sekä autobiografisia omakohtaisia kertomuksia "hulluuden" kokemuksista että kokemusasiantuntijaryhmältä keräämäänsä haastattelu- ja keskusteluaineistoa lukeakseen Uuden testamentin tekstejä näistä näkökulmista käsin – ei vahvistaen stereotyyppisiä käsityksiä mielensairaudeksi eri oireistojen ilmentymisestä vaan pyrkien tuomaan esiin, miten "hulluuden" kokemukset avaavat tekstien teologisia ja metaforisia tasoja uudella tavalla.

Uuden testamentin lähdeaineiston, alan tutkimushistorian sekä sosiaaliantropologian ja kult-

tuurintutkimuksen kirjallisuuden ohella Lawrence rakentaa tulkintaansa myös autobiografisten ja autofiktiivisten kaunokirjallisten teosten avulla. Lisäksi taidenäyttelyt, näytelmät ja elokuvat ovat keskeisessä roolissa Lawrencen kuvatussa "hulluuden" erilaisia kulttuurisia representaatioita. Myös kirjan nimi *Bible and Bedlam* viittaa näyttelyyn, joka käsittelee Bedlam-nimellä kutsutun Lontoon psykiatrisen hoitolaitoksen (Bethlem Hospital in London) historiaa. Lisäksi Lawrence soveltaa tulkintoissaan keräämäänsä haastattelu- ja keskusteluaineistoa sekä blogikirjoituksia. Osa tutkimuksessa annetuista internet-osoitteista näihin ei-painettuihin aineistoihin ei valitettavasti ollut enää toiminnassa kirja-arviota kirjoittaessani (elokuussa 2019). Sen sijaan kirjan asiasana- ja henkilönimihakemistosta on paljon hyötyä tutkimuksessa, jossa termeillä on keskeinen rooli. Lukijaa olisi auttanut eri lähdeaineistotyyppien erittely tutkimuksen lähde- ja kirjallisuusluettelossa, mutta yksi ainoa aakkosellinen kirjallisuusluettelo on mahdollisesti ollut tietoinen valinta: peräänkuuluttaahan Lawrence kokemusasiantuntijoiden äänen kuulemistä, tutkimuksen ja radikaalismin rajanvedon kyseenalaistamista sekä "hulluuden" representaatioiden dekonstruointia.

Marika Pulkkinen, TM
Uuden testamentin
eksegeetiikan
tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

MARKKU SALO **Hullut mielenterveys-** **markkinat: Kuinka korjata** **kurjistuneet mielenter-** **veyspalvelut? Tampere:** **Vastapaino 2019. 319 s.**

Mitä ovat mielenterveysmarkkinat, miksi ne ovat kurjistuneet ja miten ne tulisi korjata? Markku Salon kirja pyrkii vastaamaan kysymyksiin useasta eri näkökulmasta. Kirja on syntynyt osana Musta laatikko -nimistä kehittämishanketta, jonka tavoitteena oli selvittää mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden tilaa nykypäivänä. Hanke toteutettiin yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa, ja sen rahoitti Koneen Säätiö.

Markku Salon väitöskirja käsiteli mielisairaaloiden reformaatiota Suomessa ja Italiassa. Tämän jälkeen hän on tutkinut muun muassa mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita, psykiatrista osastohoitoa ja suomalaista mielenterveyspolitiikkaa. Hän on myös arvioinut kokemusasiantuntijatutkijoiden kanssa mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Tutkimusten lisäksi Markku Salolla on laaja työkokemus mielenterveyspalveluita tuottavassa järjestelmässä.

Jos Salo siis kirjan alaotsikossa väittää mielenterveyspalveluiden kurjistuneen, väittää hän niin monipuolisen kokemuksen perusteella. Hänen ansiokseen on sanottava myös se, että hän on sinnikkäästi pitänyt yllä mielenterveyden yhteiskunnallista tutkimusta. Erityisesti Suomessa mielenterveyteen liittyviä kysymyksiä pyritään ratkaisemaan

pääasiassa lääketieteellisessä tutkimusperinteessä. Laitoshoidon lakkauttamisen jälkeen mielenterveyteen liittyviä kysymyksiä on kuitenkin jouduttu ratkaisemaan osana muuta yhteiskunnallista toimintaa eli avohoidossa. "Tarvitaan lisää yhteiskunnallista mielenterveystutkimusta", on Markku Salon sinnikäs vetoamus tutkimusprojektista toiseen.

Salo on jo aikaisemmissa tutkimuksissaan tehnyt huomion, että sairaaloiden lakkauttaminen ei johtanut siihen, että entiset sairaaloiden potilaat olisivat integroituneet yhteiskuntaan, kuten sen alkuperäisenä tavoitteena oli. Sen sijaan seurauksena oli, että potilaat siirtyivät asumispalveluihin. Asumispalveluissa vallitsivat samat käytännöt kuin aiemmin sairaaloissa, kuten erilaiset säännöt ja kaventuneet mahdollisuudet päättää ja määrätä omasta elämästä. Oltiin siirretty laitoshoidosta toiseen laitoshoidon. Saman ilmiön ovat havainneet muutkin tutkijat. Laitoshoidon lakkauttamisesta onkin alettu käyttää käsitettä transinstitutionalisaatio deinstitutionalisaation sijaan.

Hullut mielenterveysmarkkinat -teoksessa Markku Salo jatkaa tämän ilmiön tutkimusta analysoimalla asumispalveluyksiköiden työntekijöiden, johtajien, palveluiden tilaajien ja palveluiden käyttäjien haastatteluja. Minkälaisina asumispalveluiden nykytila ja todellisuus näyttäytyvät näistä näkökulmista? Lisäksi hän pyrkii kytkemään asumispalveluiden nykytilan yhteiskunnallisiin paradigmoihin, kuten uusliberalismiin ja managerialismiin. Hän ei ainoastaan esittele tekemiään johtopäätöksiä, vaan esittää rohkeasti